

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteko

Talousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteko (VNS 8/2022 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava talousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Riitta Ukkonen, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Pertti Hämäläinen, työ- ja elinkeinoministeriö
- turvallisuuspäällikkö Juha Suutarinen, Luonnonvarakeskus
- päällikkö Nuutti Nikula, Huoltovarmuuskeskus
- kehitysjohdaja Markus Lassheikki, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- sisäministeriö
- puolustusministeriö
- Luonnonvarakeskus
- Ruokavirasto
- Suomen Kuntaliitto
- Kalatalouden Keskusliitto
- Elintarviketeollisuusliitto ry
- Kuluttajaliitto ry
- Päivittäistavarakauppa ry
- Suomen Kylät ry
- Suomen Vesilaitosyhdistys ry
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry
- Hyvän elämän edellytysten varmistaminen maaseutualueilla -verkosto
- Yara Suomi Oy

Valiokuntaan on saapunut ilmoitus, ei lausuntoa:

- Belor Agro Oy
- Cemagro Oy

Valiokunnan lausunto MmVL 31/2022 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteossa määritellään huoltovarmuuden kehittämisen keskeiset tavoitteet vuoteen 2030 saakka. Selonteon eduskuntakäsittelyn pohjalta saadaan eduskunnan linjaukset jatkotyölle, minkä jälkeen käynnistetään huoltovarmuuden tavoitteista annetun valtioneuvoston päätöksen päivittytyö. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että huoltovarmuudesta on laadittu nyt ensimmäistä kertaa selonteko. Maa- ja metsätalousvaliokunnan toimialaan kuuluvan alkutuotannon päätavoitteena on turvata ihmisten tarvitsemat perustarpeet, kuten vesi, ruoka ja energia, sekä tarjota raaka-aineita ja palveluita moniin eri tarpeisiin, kuten asumiseen, vaatetukseen ja hygieniaan. Valiokunta on tarkastellut selontekoa oman toimialansa näkökulmasta ja nostaa lausunnossaan keskeisiksi kysymyksiksi elintarvikehuollon osana huoltovarmuutta, huoltovarmuuden takaamiseksi tarpeelliset lainsäädännön kehittämishankkeet sekä alueellisen ja paikallisen varautumisen merkityksen huoltovarmuustyössä.

Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että selonteossa esitetty analyysi huoltovarmuuden toimintaympäristöstä ja siinä tapahtuneista muutoksista kattaa merkittävimmät asiakokonaisuudet. Kuten selonteossa todetaan, on Venäjän sota Ukrainassa muuttanut perustavanlaatuisella tavalla turvallisuus- ja toimintaympäristöä. Huoltovarmuuden toimintaympäristön kehityksessä on myös otettu huomioon ilmastonmuutos, digitalisaatio, kyberturvallisuus ja hybridiuhat. Ilmastonmuutokseen liittyvinä keskeisinä kansallisen huoltovarmuuden kysymyksiä selonteossa on mainittu energiamurros, sään ääri-ilmiöiden vaikutukset fyysisen infrastruktuurin toimintavarmuudelle ja ilmatoriskit ruoantuotannolle ja metsätaloudelle. Ruoantuotanto on toimialana haavoittuvainen ilmastonmuutoksen vaikutuksille niin Suomessa kuin maailmanlaajuisesti. Suomessa sää- ja ilmatoriskien vaikutus maatalouteen ja luonnonvaroihin on jo ollut nähtävissä viime vuosina, mistä esimerkkejä ovat olleet rankkasateet, ankara kuumuus ja kuivuus sekä metsiä kaatavat myrskyt. Valiokunta toteaa sää- ja ilmatoriskien lisääntymisen korostavan entisestään sen merkitystä, että maataloutta harjoitetaan koko maassa, jotta voidaan hajauttaa paikallista riskiä. Ilmastonmuutos lisää sään ääri-ilmiöiden myötä satovahinkoja, minkä vuoksi satovahinkojen korvausjärjestelmän uudelleentarkastelu ja kehittäminen on tarpeen. Ilmastonmuutoksen myötä muuttuvat kasvuolosuhteet edellyttävät maa- ja metsätaloudessa myös ilmastokestävien lajikkeiden jalostusta ja uusien lajien tuomista jalostuksen piiriin.

Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo, että Suomelle yhteistyö muiden Pohjoismaiden kanssa on erityisen tärkeää ja selonteossa useissa kohdissa esiin nostettu pohjoismaisen huoltovarmuusyhteistyön laajentuminen siten kannatettavaa. Maantieteellisen sijainnin vuoksi meriliikenteen merkitys Suomen ulkomaankaupalle ja huoltovarmuudelle on erityisen suuri, joten kansainvälistä yhteistyötä tarvitaan etenkin Itämeren alueella. Myös yhteistyö muiden EU:n jäsenmaiden kanssa ja vaikuttaminen EU:n elintarvikehuoltoon koskeviin aloitteisiin on Suomen huoltovarmuuden kannalta tärkeää. Lähtökohtana on kuitenkin oltava kunkin jäsenvaltion vastuu elintarvikehuollonsa turvaamisesta ja toimivalta reagoida häiriö- ja kriisitilanteissa, kuten maa- ja metsätalousvaliokunta on korostanut lausunnossaan valtioneuvoston selvityksestä EU:n valmiussuunnitelmasta elintarvikehuollon ja ruokaturvan varmistamiseksi kriisiaikoina (MmVL 34/2021 vp — E 124/2021 vp). On tärkeää ottaa huomioon, että esimerkiksi Ruotsissa ja Norjassa ruoan omavaraisuusaste on vain noin 50 prosenttia, ja ne ovat näin ollen myös kansainvälisessä kriisitilanteessa to-

Valiokunnan lausunto MmVL 31/2022 vp

dennäköisesti riippuvaisempia tuontiruoasta kuin Suomi. Suomessa elintarvikkeiden huoltovarmuuden osalta erityisesti toimiva yhteistyö yksityisen sektorin kanssa vahvistaa varautumista.

Elintarvikehuollon kriittiset tuotannontekijät ja kehittämistarpeet

Maa- ja metsätalousvaliokunta on korostanut muun muassa sisäisestä turvallisuudesta annettua valtioneuvoston selontekoa koskeneessa lausunnossaan (MmVL 24/2021 vp — VNS 4/2021 vp), että huoltovarmuuden ja elintarvikehuollon perustana on kotimaisen alkutuotannon toiminnan jatkuvuus. Myös valtioneuvoston selonteossa kuvataan kotimaisen elintarvikehuollon perusteena olevan riittävä kotimainen raaka-aineen tuotanto sekä jalostavan teollisuuden ja kaupan toimintaedellytysten turvaaminen. Kotimaisen ruoantuotannon jatkuvuuden kannalta keskeistä on tuottajien jaksaminen ja luottamus maatalouden toimintaympäristön ennakoitavuuteen. Toimintaympäristön ennakoitavuus edellyttää muun ohella huolehtimista omaisuuden suojasta siten, että viljelijöillä säilyy päätösvalta omien alueidensa käytöstä. Tuottajien jaksamista voidaan tukea myös hillitsemällä maataloustuotantoon liittyvää hallinnollista taakkaa. Erityisesti nuorten viljelijöiden jaksamisesta on alan jatkuvuuden turvaamiseksi tärkeää huolehtia.

Valiokunta painottaa, että alkutuotannon toimintaedellytysten heikkeneminen erityisesti maatalouden kannattavuuskriisin kautta uhkaa kotimaisen elintarviketuotannon vakautta ja on siten yhteiskunnallinen huoltovarmuuskysymys. Varsinkin kotieläintaloudessa tilanne on tällä hetkellä erittäin kriittinen, ja alasajettua tuotantoa on vaikea palauttaa takaisin. Valiokunta korostaa maataloustuotannon kannattavuuden ja aktiiviseen ruoantuotantoon kannustavan tukipolitiikan merkitystä elintarvikehuoltovarmuuden turvaamisessa. Tukien maksatukset on välttämätöntä hoitaa ajallaan, ja maksuaikataulujen viivästyemisestä aiheutuvat haitat tulee pystyä torjumaan. Myös kannattavat tilat ovat haavoittuvaisia korko- ja hintatason noustua nopeasti, jos ne ovat riippuvaisia ostolannoitteista ja -rehuista tai ovat tehneet merkittäviä investointeja. Valiokunta korostaa, että pidemmällä aikavälillä investoinnit ovat edellytys maatalouden kannattavuuden parantamiselle.

Kotimaisen tuotannon ja kulutuksen suhteeseen perustuvat luvut kansallisesta ruokaomavaraisuudesta osoittavat, että Suomen maatalous on tähän asti kyennyt vastaamaan kotimaisten kuluttajien tarpeisiin hyvin. Suomen omavaraisuusaste kaikkien elintarvikkeiden osalta on noin 80 prosenttia silloin, kun tuotantopanosten saatavuudessa ei ole ongelmia. Ruoan omavaraisuusastetta on elintarvikehuollon poolien varautumistyössä arvioitu tarkemmin myös sellaisissa tilanteissa, joissa tuotantopanosten saatavuus ulkomailta on jonkin ulkoisen kriisin vuoksi vaikeutunut tai estynyt. Maatalouden eri tuoteryhmillä omavaraisuusaste voi vaihdella hyvinkin paljon. Luonnonvarakeskus on seurannut ja arvioinut elintarvikemarkkinoiden tuontiriiippuvuutta laajasti myös toimialoittain ja suhteessa muihin Pohjoismaihin (ks. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 44/2021). Valiokunta pitää tärkeänä, että varautumistyössä tuotettua tietoa elintarvikehuollosta jalostetaan edelleen ja jaetaan niin viranomaisten, yksityisen sektorin toimijoiden kuin kuluttajienkin saataville. Kyselytutkimusten mukaan myös suomalaiset kuluttajat ovat valmiita lisäämään kotimaisen ruoan kulutusta vahvistaakseen yhteiskunnan huoltovarmuutta. Käytössä olevista pakkausmerkeistä Hyvää Suomesta -merkki kertoo, että käytetystä raaka-aineesta 75—100 prosenttia on suomalaista ja lopputuotteen pakkaus ja valmistus tehdään Suomessa. Valiokunta katsoo, että elintarvikkeiden pakkausmerkinnöillä on keskeinen merkitys kuluttajien valin-

Valiokunnan lausunto MmVL 31/2022 vp

tojen tukemisessa, ja merkintöjen kehittämisessä tulee ottaa myös huoltovarmuusnäkökohdat huomioon.

Valiokunta korostaa, että huoltovarmuutta ja ruokaturvaa ei Suomessa voida käsitellä erillään maatalouden kannattavuudesta ja elintarvikemarkkinoiden toimivuudesta. Valiokunta toteaa, että elintarvikemarkkinoiden toimimattomuus on elintarvikehuollon kriisinkestävyyttä heikentävä tekijä. Alkutuottajien asema elintarvikeketjussa on Suomessa heikko, mikä on osaltaan seurausta vähittäiskaupan keskittymisestä ja vahvasta neuvotteluasemasta. Erityisesti viimeisen vuoden kuluessa nopeasti kohonneiden tuotantopanosten hinnat sekä jäykät elintarvikemarkkinat ovat saattaneet monen maatilan toiminnan jatkuvuuden vaakalaudalle. Alkutuottajien heikon neuvotteluaseman seurauksena maataloudelle tarkoitettu tuki pyrkii valumaan eri panostoimittajille, teollisuudelle ja kaupalle.

Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo, että ruoantuotannon kannattavuuden ja elintarvikemarkkinoiden toimivuuden parantaminen ovat keskeisiä toimenpiteitä huoltovarmuuden kehittämiseksi. Valiokunta on jo aiemmissa lausunnoissaan korostanut, että alkutuotannon jatkuvuuden turvaamiseksi ja huoltovarmuuden parantamiseksi on tarpeen valmistella sellaisia muutoksia elintarvikemarkkina- ja kilpailulainsäädäntöön, joilla voidaan vahvistaa markkinamuutosten välittymistä elintarvikeketjussa esimerkiksi kustannusindeksin avulla ja näin parantaa alkutuottajien markkina-asemaa (ks. MmVL 11/2022 vp — VNS 1/2022 vp).

Valtioneuvoston selonteossa todetaan, että elintarvikehuollon tehtävänä on turvata väestön riittävän ravinnon saatavuus, laatu ja turvallisuus kaikissa tilanteissa. Kuten maa- ja metsätalousvaliokunta on edellä painottanut, kannattava alkutuotanto on elintarvikehuollon turvaamisen perusedellytys. Maataloustuotanto on käytännössä riippuvaista tuotantopanosten, kuten rehun ja lannoitteiden, tuonnin ohella muun muassa energian saatavuudesta, toimivista tietoverkoista, vesihuollosta sekä maa- ja merikuljetuksista. Koronapandemian aikana kriittiseksi tekijäksi nousi ulkomaisen kausityövoiman saatavuus. Valiokunta katsoo kausityövoiman saatavuuteen liittyvien ongelmien heijastavan laajemminkin haasteita alan kannattavuudessa ja tulotasossa. Selonteossa todetaan, että tuotannon jatkuvuuden turvaamisen kannalta elintarvikehuollon poolien toiminnassa on varmuusvarastoinnin osalta keskitytty lopputuotteiden sijasta elintarviketuotannon kannalta kriittisiin tuotantopanoksiin, joissa osalla tuontiriippuvuus on suuri. Venäjän hyökkäyssodan jälkeen varmuusvarastoinnissa on tehty päätökset materiaalisen huoltovarmuuden vahventamiseksi rehu- ja lannoitesektorilla. Myös elintarvikeviljan varmuusvarastojen kasvattaminen aloitetaan vuoden 2022 aikana.

Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että riippuvuus tuonnista vaihtelee maataloudessa tuotteittain ja toimialoittain sekä eri tuotantosuuntien ja -tapojen osalta. Esimerkiksi luomutuotannossa riippuvuus lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden tuonnista on vähäisempää, ja näin ollen luomuviljelyn menetelmien tuntemus lisää tuotannon resilienssiä. Valiokunta korostaa erityisesti energian saannin ja elintärkeiden verkkojen toimintavarmuuden merkitystä maataloudessa ja varautumista sähkökatkoksiiin varavoimalähteiden avulla. Alku- ja elintarviketuotantoon kohdistuvat tai siihen vaikuttavat hybridi-vaikuttamisen uhat on tunnistettava nykyistä paremmin. Lisäksi on tärkeää varmistaa elintarvikelogistiikassa tarvittavien koneiden, laitteiden, komponenttien ja ohjelmistojen saatavuus myös poikkeusoloissa. Maatalouden kasvava koneellistuminen lisää sen riippuvuutta energiasta ja teknologiasta.

Valiokunnan lausunto MmVL 31/2022 vp

Tällä hetkellä toiminnan ylläpitäminen maataloilla edellyttää sähköä sähköverkon kautta ja polttoöljyä jatkuvasti, eikä niiden korvaaminen onnistu kovinkaan nopeasti. Selonteossa tuodaan esiin, että tavoite ajaa alas polttoon perustuva energiantuotantokapasiteetti on huoltovarmuuden kannalta osin ongelmallinen, sillä erityisesti lämmöntuotannossa poltolle on olemassa vain rajoitetusti vaihtoehtoja. Näin ollen muista energialähteistä riippumattoman tulisijan asentaminen varalämmönlähteeksi uusiin omakotitaloihin ylläpitää osaltaan yhteiskunnan kriisivalmiutta erityisesti maaseudulla.

Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että maataloudessa fossiilisten energianlähteiden korvaaminen on pitkällä aikavälillä hyvinkin mahdollista. Maataloilla on potentiaalia tuottaa energiaa kestävästi esimerkiksi biokaasulla, aurinkopaneeleilla tai tuulivoimalla. Myös bioetanolin valmistaminen maatalouden ja elintarviketeollisuuden jätteistä mahdollistaa kotimaisen energiomavaraisuuden parantamisen. Uudistamalla energiajärjestelmää ja tukemalla hajautettua energiantuotantoa voidaan parantaa normaali- ja poikkeusaikojen energiaturvallisuutta ja huoltovarmuutta. Lyhyen aikavälin huoltovarmuuden turvaaminen edellyttää kuitenkin biomassapohjaisen energiantuotannon turvaamista erityisesti talvikuukausiksi.

Selonteossa todetaan, että turve on nähty kotimaisuuden vuoksi perinteisesti huoltovarmuuspoltoaineena. Venäjän hakekaupan katkettua turpeen huoltovarmuusmerkitys on tilapäisesti kohonnut. Maa- ja metsätalousvaliokunta on lausunnossaan turvallisuusympäristön muutoksesta annettusta ajankohtaiselonteosta katsonut, että Venäjältä tuotu metsähake on korvattavissa kotimaisella energiapuulla ja turpeella, eikä turpeesta näin ollen tule vielä siirtymävaiheessa luopua (MmVL 11/2022 vp— VNS 1/2022 vp). Valiokunta korostaa, että turpeella on energiakäytön lisäksi maataloudessa ja kotieläintuotannossa huomattava merkitys myös kasvu- ja kuiviketurpeena siihen saakka, kunnes eläinten terveyden kannalta ja muilta ominaisuuksiltaan riittävän hyviä korvaavia vaihtoehtoja turpeelle saadaan kehitettyä.

Valtioneuvoston selonteon elintarvikesektoria käsittelevässä kappaleessa todetaan, että lannoitevalmisteiden kotimaisen tuotannon kehittäminen ja lisääminen ovat tärkeitä kehittämiskohteita. Valiokunta yhtyy tähän selonteossa esitettyyn näkemykseen ja korostaa, että ravinnehuollon ja lannoitetuotannon omavaraisuutta tulee lisätä sekä Suomessa että EU-tasolla. Suomessa sijaitsee EU:n ainoa fosfaattikaivos, josta saadaan lannoitteiden pääraaka-aineena käytettävää fosforia, mutta muiden raaka-aineiden, kuten ammoniakkin, saatavuudessa on ajoittain ollut ongelmia. Valiokunta katsoo, että Suomen lannoiteomavaraisuus on tärkeä strateginen kysymys, joka tulee kansallisessa päätöksenteossa ottaa huomioon eri sektoreilla, valtion omistajaohjaus ja -politiikka mukaan lukien. Huoltovarmuuden kannalta riskinä on erityisesti tällä hetkellä, että viljelijät eivät osta riittävästi lannoitteita niiden korkean hinnan vuoksi, mikä vaarantaa tulevan satotason.

Lannoiteomavaraisuuden parantamisen ohella on tärkeää vähentää ravinnehävikkiä ja tehostaa ravinteiden talteenottoa biomassoista sekä tehostaa biologista typensidontaa ja tyypeä tehokkaasti hyödyntäviä viljelymenetelmiä ja ravintoketjuja. Esimerkiksi hiiliviljelyn toimenpiteillä voidaan parantaa maatalousmaan viljelykuntoa, vesitaloutta ja resilienssiä ja näin vähentää riippuvuutta ulkomailta tuotavista tuotantopanoksista. Valiokunta toteaa, että tällä hetkellä kotieläintalouden sivutuotteena syntyvä lanta jää täysimääräisesti hyödyntämättä niillä alueilla, joilla tuotanto painottuu kasvinviljelyyn. Tämä lisää riippuvuutta ostolannoitteista.

Valiokunnan lausunto MmVL 31/2022 vp

Huoltovarmuuden takaamiseksi on arvioitava mahdollisuuksia luopua vaatimuksista, jotka hidastavat kotimaisen bioenergian ja kiertolannoitteiden hyödyntämistä. Myös yhdyskuntajätevesien käsittelyä tulee kehittää siten, että jätevesilietteen sisältämät ravinteet saadaan turvallisesti ja tehokkaasti hyötykäyttöön. Lainsäädännön vaatimusten uudelleenarvioinnin lisäksi tarvitaan panostuksia tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan huoltovarmuutta parantavien uusien tuotantotapojen ja kotimaisten lannoitevalmisteiden kehittämiseksi.

Valiokunta korostaa, että maatalouden lisäksi myös kalataloudella on merkittävä rooli huoltovarmuuden ja ruokaturvan takaamisessa. Suomi on kalantuotannon suhteen teoriassa omavarainen, eli kalantuotanto ja -kulutus ovat likimain samansuuruisia. Suomen kalantuotannosta valtaosa on kuitenkin avomereltä troomattavaa silakkaa ja kilohailia, joiden elintarvikekäyttö on hyvin vähäistä. Suomessa syötävästä kalasta kaksi kolmasosaa on ulkomailta tuotua, suurelta osin norjalaista kassilohta. Nykyisen hallitusohjelman mukaisesti on laadittu kotimaisen kalan edistämishjelma, jossa tavoitteena on lisätä kotimaisen kalan tarjontaa ja osuutta kulutuksesta kestävällä tavalla muun muassa kasvattamalla pyydettyjen lajien kuten silakan kulutusta ja kotimaista kalankasvatusta. Edistämishjelman tavoitteiden toteutuminen edellyttää muun muassa vesiviljelytuotannon kolminkertaistumista vuoteen 2035 mennessä. Ohjelman mukaan tuotannon lisäys ei saa vaarantaa vesiympäristön hyvän tilan tavoitteiden saavuttamista tai ylläpitämistä kokonaisuutena.

Kalanviljelyn vesistövaikutuksia on mahdollista vähentää edelleen kierrättämällä ravinteita esimerkiksi itämerirehua käyttämällä. Kalanviljelyalan omien ympäristötoimien lisäksi merkitystä on myös sillä, miten Itämereen kohdistuvaa hajakuormitusta saadaan yleisesti vähennettyä. Itämeren hyvää tilaa koskevat tiukat tavoitteet eivät saa kuitenkaan johtaa siihen, että Suomessa syötävän kalan kasvatuksesta aiheutuvat ympäristövaikutukset ulkoistetaan muille meri- tai vesialueille. Valiokunta korostaa, että Suomen vesiviljelyalan edellytysten parantamiseksi ja elintarvikeomavaraisuuden lisäämiseksi ympäristölupamenettelyä tulee nopeuttaa ja sen laatua ja ennakoitavuutta kehittää. Kalanviljelyn ohella valiokunta nostaa esiin myös luonnonkalan merkityksen huoltovarmuuden takaamisessa ja katsoo vaelluskalakantojen luontaisen lisääntymiskierron palauttamista tukevien vesistöjen ennallistamistoimien olevan tässä suhteessa erittäin tärkeitä.

Maa- ja metsätalousvaliokunta on edellä nostanut esiin maatalouden kannattavuuskriisin ja elintarviketuotannon huoltovarmuuden välisen yhteyden ja siihen liittyvän huolensa. Valiokunta katsoo, että käsiteltävänä olevassa laajassa huoltovarmuusselonteossa on tunnistettu elintarviketuotannon huoltovarmuuden kannalta keskeisiä kysymyksiä, mutta niiden käsittely on jäänyt monelta osin vielä yleisluonteiseksi. Valiokunta pitää tarpeellisena, että ruoan tuotannosta ja jakelusta sekä niihin tarvittavista tuotantopanoksista laaditaan huoltovarmuusselonteon valmistelun ja käsittelyn jatkoksi oma erillinen selonteko.

Selonteossa tunnistetut lainsäädännön kehittämistarpeet

Huoltovarmuussääntelyn ajantasaisuuteen liittyen selonteossa esitetään, että käynnistetään huoltovarmuuslainsäädännön muutostarpeiden tarkastelu. Kriittisen infrastruktuurin varautumistoimien tavoitteet, kriittisiä toimintoja ylläpitävien toimijoiden varautumisen vähimmäistasot sekä toimien yhteensovitus valtioneuvostotasolla on määriteltävä vastaamaan muuttuneen toimintaympäristön vaatimuksia. Lisäksi selonteon mukaan tulee selvittää tarve ja mahdollisuudet uudistaa julkisten hankintojen sääntelyä EU-sääntelyn puitteissa siten, että huoltovarmuustarpeet

Valiokunnan lausunto MmVL 31/2022 vp

tulevat huomioituiksi. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää julkisia hankintoja koskevan lainsäädännön tarkastelua huoltovarmuusnäkökulmasta perusteltuna ja kannatettavana. Julkisissa hankinnoissa ei tule valita tarjouksista halvan hinnan perusteella sellaisia ulkomailta tuotettuja elintarvikkeita, joiden valmistus ei täytä kansallisessa lainsäädännössä esimerkiksi eläinten hyvinvoinnille asetettuja vaatimuksia. Kestävästi toteutetut julkiset ruokahankinnat vahvistavat huoltovarmuutta ja omavaraisuutta, ja siksi huoltovarmuuteen liittyvät näkökohdat on tärkeää ottaa julkisia hankintoja koskevassa sääntelyssä ja esimerkiksi lainsäädännössä tarkoitettuja yhteiskunnallisia vertailuperusteita asetettaessa huomioon. Osana julkisia hankintoja koskevaa lainsäädäntöä on perusteltua tarkastella myös julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annettua lakia ja tarvetta kehittää lakia siten, että siinä otetaan huoltovarmuusperusteisten hankintojen erityispiirteet huomioon nykyistä paremmin.

Paikallinen varautuminen

Selonteossa huoltovarmuuden keskeisiksi toimijoiksi kuvataan kansallisen varautumisen yhteistyömallin periaatteiden mukaisesti viranomaiset, elinkeinoelämä, järjestöt ja yksittäiset kansalaiset. Huoltovarmuuskeskuksen, viranomaisten ja järjestöjen yhdessä laatiman 72 tuntia -varautumissuosituksen mukaan kotitalouksien tulisi varautua siten, että kotoa löytyisi vähintään kolmeksi vuorokaudeksi muun muassa ruokaa, vettä, lääkkeitä ja käteistä rahaa.

Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että valtakunnallisten kansalaisjärjestöjen lisäksi myös muulla vapaaehtoistyöllä ja paikallisilla yhteisöillä on huoltovarmuudessa merkittävä rooli. Suomessa kyläturvallisuutta on kehitetty kouluttamalla sekä kyläturvallisuuskouluttajia että kyläyhteisöjä. Kyläturvallisuuskouluttajat ovat järjestäneet omilla alueillaan koulutustapahtumia yhdessä pelastusliittojen, kyläyhdistysten ja kyläturvallisuushankkeiden kanssa. Paikallisten yhteisöjen osaamisen ja resurssien, kuten esimerkiksi kylätalojen, hyödyntäminen osana varautumista ja huoltovarmuutta sekä kansalaisten turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta tukevien toimintamallien kehittäminen paikallistasolla on tärkeää huoltovarmuuden ylläpitämiseksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää,

että talousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto MmVL 31/2022 vp

Helsingissä 8.12.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne Kalmari kesk
varapuheenjohtaja Ritva Elomaa ps
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Satu Hassi vihr
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Anders Norrback r
jäsen Jenni Pitko vihr
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Jenna Simula ps
jäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuire Taina